

Píše Peter Becher

(E*forum, 08. 03. 2023)

Polosvětlem pasáků, prostitutek a podvodníků se zabývalo mnoho autorů, mezi nimi i německy mluvící pražští autoři jako Egon Erwin Kisch (*Der Mädchenhirt*, 1914; č. jako *Pasák*), Paul Leppin (*Severins Gang in die Finsternis*, 1914; č. jako *Severinova cesta do temnot*) nebo Franz Werfel (*Das Trauerhaus*, 1933; č. jako *Dům smutku*). Nejznámější je *Třígrošová opera* (*Die Dreigroschenoper*) Bertolta Brechta poprvé uvedená v roce 1928. Žádný ze zmíněných autorů nebyl proto, že sám tyto texty napsal a vydal, ovšem nazýván podvodníkem nebo dokonce pasákem. **Walteru Sernerovi** se naopak této pochybné pocty dostalo, poté co jeho vydavatel přesně tyto skutečnosti z reklamních důvodů veřejně tvrdil, a Theodor Lessing posléze tato tvrzení rozšířil v deníku *Prager Tagblatt* z 10. května 1925. To otevřelo dveře skandálu, prolínání fikce a reality, zejména uvážíme-li, že Serner nebyl neznámým autorem.

Serner se narodil v Karlových Varech v roce 1889, vystudoval práva ve Vídni, Berlíně a Greifswaldu, doktorát získal na základě dizertační práce, kterou z velké většiny opsal, a povolání na frontu se na počátku první světové války vyhnul tím, že se přestěhoval do Curychu. Zde i na dalších místech ve Švýcarsku se stal známou postavou literární scény a napsal slavný manifest dadaismu *Letzte Lockerung* (č. jako *Poslední uvolnění*). Byl považován za spornou osobnost, byl obdivován, ale i veřejně napadán (přičemž se v těchto útocích mísilo morální pohoršení s antisemitismem), po válce vedl nestálý život, psal kriminální příběhy (mj. *Der Pfiff um die Ecke* [Hvízdnutí za rohem], Berlín, 1925, *Die tückische Straße* [Proradná ulice], Vídeň, 1926) a na sklonku života žil s manželkou v Praze. Plánovaný útěk do Šanghaje se nezdařil. Oba byli v roce 1942 deportováni do Terezína a ve stejném roce zavražděni nedaleko Rigy.

Příběh nazvaný **Tigerin** [Tygřice] a umístěný do pařížského prostředí pochybných existencí vypráví milostný příběh hochštaplera Henriho Rilcera, známého jako Fec, a prostitutky Bichette Thaller, již se přezdívá Tygřice. Bichette mluví argotem, jazykem gaunerů a žebráků, sama sice nebere peníze, je ale vždy štědře obdarována, plete mužům hlavu a má současně pověst, že se nikdy na nikoho neváže. O to překvapeněji reaguje její okolí, když propadne kouzlu Feca, s nímž si na počátku zdánlivě pouze pohrává, ale nakonec se do něj zamiluje. Pár se neustále hádá, oba se navzájem ponižují, bijí a opět usmiřují, zárlí na ostatní ženy a muže, vždy připraveni přejít k hrubostem a násilí. Nakonec se dvojice vydává do Nice, aby si tam pohrávala s bohatými muži a okrádala je.

Na první pohled působí román povrchně a poněkud starosvětsky, za což může

především změna ve vnímání. Když dnes čteme rozhovory popisující hádky a žárlivé scény, vybaví se nám scény ze života nevýznamných part a skupin adolescentů, jejichž hlasité výměny názorů stěží přesahují úroveň toho, kdo s kým chodí, kdo koho považuje za naprosto nemožného či kdo koho obdivuje. Dokonce i líčení prostředí zmíněného polosvěta plného pochybných existencí, které snad může v mnohém čtenáři vyvolat záchvěv pobouření a současně fascinace, působí – po dlouhodobém zahlcení veřejnosti nejrůznějšími akčními a kriminálními filmy vykreslujícími toto prostředí v nejpestřejších barvách – téměř nevinně či domácky.

Nevázaná sexualita, která tehdy přiměla mravní strážce v Düsseldorfu, Drážďanech či jiných městech pobouřeně žádat zákaz této knihy ještě dříve, než ji národní socialisté stihli zařadit na index, bývá v dnešní době – dokonce i v neškodných romantických filmech – zobrazována mnohem podrobněji a barvitěji. Divácké návyky a morální zábrany se dramaticky proměnily. (I když je docela dobře možné, že se uvolněné šrouby nevázanosti a představitosti již zase pomalu utahují, pomyslíme-li na hesla jako uvědomění, obtěžování, Me Too nebo na škrtnání či nahrazování pohoršlivých pasáží ve slavných románech).

To, čím se Sernerův detektivní román vymyká zmíněnému morálně-společenskému hodnocení a čím se dostává daleko za horizont recepce své doby, jsou zcela jiné literární kvality, konkrétně dramaturgická výstavba románu, stylově sebevědomé slovní umění v případě obou protagonistů, vrchol představuje moment vzájemné blamáže a závěrečná analýza, pomocí níž se v rychlé rekapitulaci strhává postavám maska, aby zůstala prostá skutečnost, nad níž musí čtenář doslova tajit dech.

Náhlý výstřel z pistole, který zasáhne Feca, ukončí děj tak neočekávaně, že by žádné absurdní divadlo nedokázalo konec lépe inscenovat. Kdybychom nevěděli, že hra Edwarda Albeeho *Kdo se bojí Virginie Woolfové* měla premiéru až v roce 1962, tedy 40 let po vydání Sernerovy *Tygřice*, mohli bychom se snad domnívat, že si Serner pár věcí vypůjčil, podobně jako tomu učinil ve své dizertační práci. Takto tomu ovšem mohlo být naopak.

Skutečná provokativnost tohoto románu však spočívá v Sernerově umění, jakým nad všemi vyjádřeními a slovními půtkami umístil průhledný skleněný poklop líčeného pochybného polosvěta. I v tomto prostředí se dá totiž skvěle filozofovat, dokonce v argotu gaunerů, pasáků a prostitutek, i když zde takové rozhovory možná sotvakdo vedl. Nikdo nebyl tak zběhlý v umění, jak tyto kontrasty v umění překrýt a současně ztvárnit, jako Walter Serner. Jeho *Tygřice* je proto román, který na jednu stranu věrně zobrazuje prostředí, do něhož je zasazen jeho děj, a současně je románem navýsost uměleckým, literárně-estetickým.

Nové vydání *Tygřice* obsahuje podnětný doslov Albana Nikolaie Herbsta, souhrnné poznámky nakladatele Christopha Haackera a ucelenou dokumentaci historie recepce románu, včetně žádostí o zákaz a obhajoby knihy mj. od Alfreda Döblina, Kasimira Edschmida a Maxe Herrmanna.

Přeložil Lukáš Motyčka

Walter Serner: *Die Tigerin. Eine absonderliche Geschichte*. Mit einem Nachwort von Alban Nikolai Herbst, Nachbemerungen von Christoph Haacker und Dokumenten zur Rezeption. Wuppertal: Arco Verlag, 2020 (Poprvé vyšlo v Berlíně 1925), 210 s.

www.ipsl.cz